

Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca
Facultatea de Studii Europene
Școala Doctorală „Paradigma Europeană”

TEZĂ DE DOCTORAT

EPOCA MITTERRAND ȘI IMPACTUL SĂU ASUPRA CONSTRUCȚIEI EUROPENE

CONDUCĂTOR ȘTIINȚIFIC:
PROF.UNIV.DR. NICOLAE PĂUN

DOCTORAND:
Ec. ELENA LOREDANA BALTEȘ

CLUJ - NAPOCA
2011

CUPRINS

	Pag.
I. – OMUL ȘI EPOCA MITTERRAND	1
1.1. Omul François Mitterrand	1
1.1.1. Copilăria lui François Mitterrand	2
1.1.2. Tânărul François Mitterrand	4
1.1.3. François Mitterrand - reformator al stângii franceze (1971-1981)	13
1.1.4. Președintele François Mitterrand	16
1.1.4.1. François Mitterrand – un președinte controversat	19
1.1.4.2. Coabitarea	29
1.1.5. Imaginea președintelui François Mitterrand în rândul opiniei publice	36
1.1.6. François Mitterrand și Charles de Gaulle	38
1.1.7. François Mitterrand - omul de stat	41
1.1.8. Socialistul François Mitterrand	44
1.1.9. François Mitterrand - omul de cultură	48
1.1.10. François Mitterrand - omul religios	50
1.1.11. Viziunea morții în accepțiunea lui François Mitterrand	52
1.2. Epoca Mitterrand	54
1.2.1. Politica economică a Franței în timpul celor două mandate ale președintelui Mitterrand	55
1.2.1.1. Crearea impozitului pe marile averi	63
1.2.1.2. Programul de naționalizări inițiat în 1982	64
1.2.1.3. Criza siderurgică din nordul Franței: planul de modernizare	67
1.2.1.4. Privatizarea băncilor și a întreprinderilor publice	68
1.2.1.5. Politica "nici – nici" (nici naționalizare, nici privatizare)	71
1.2.1.6. Bilanțul politicii economice a Franței în timpul celor două mandate ale președintelui Mitterrand	71
1.2.2. Politica socială a Franței în timpul celor două mandate prezidențiale ale lui Mitterrand	74
1.2.2.1. Creșterea SMIC cu 10%	75

1.2.2.2.	Săptămâna de 39 de ore și cea de a cincea săptămână de concediu plătit	76
1.2.2.3.	Ordonanța privind cumulul salariu- pensie, munca part-time și inserarea profesională a tinerilor cu vârsta cuprinsă între 16 - 18 ani	77
1.2.2.4.	Pensionarea la 60 de ani	79
1.2.2.5.	Legile Auroux privind dreptul de muncă	81
1.2.2.6.	Crearea zonelor de educației prioritare	82
1.2.2.7.	Legea privind formarea profesională	83
1.2.2.8.	Abandonul proiectului de lege Savary privind învățământul	83
1.2.2.9.	Crearea venitului minim de inserare (RMI)	85
1.2.2.10.	Legea Jospin privind educația națională	86
1.2.2.11.	Reforme în domeniul imigrației	86
1.2.2.12.	Contribuția socială generalizată	90
1.2.3.	Reformele de democratizare și liberalizare ale societății franceze sub președinția lui François Mitterrand	92
1.2.3.1.	Reforma Universitară – Proiectul de lege Devaquet	93
1.2.3.2.	Suprimarea Curții de siguranță a statului	94
1.2.3.3.	Abolirea pedepsei cu moartea	95
1.2.3.4.	Liberalizarea audiovizualului	98
1.2.3.5.	Reforma descentralizării	102
1.2.3.6.	Legea "Securitate și Libertate"	103
1.2.3.7.	Reformele de democratizare ale statutului femeii în societatea franceză	104
1.2.4.	Politica culturală a Franței în timpul președinției lui François Mitterrand	106
1.2.4.1.	Legea privind prețul unic al cărții	109
1.2.4.2.	Reforma marilor proiecte culturale	110
1.2.4.3.	Apărarea identității culturale	113
	II – FRANȚA. O NOUĂ VIZIUNE INTERNAȚIONALĂ ȘI REGIONALĂ	114
2.1.	Relațiile Franței cu Africa	115
2.1.1.	Parcursul african al lui François Mitterrand din 1950 până în 1981	118
2.1.2.	Politica africană a președintelui Mitterrand	122
2.1.3.	Politica franceză în cazul situației din Ciad	130
2.1.4.	Algeria și Franța sub președinția lui Mitterrand	132

2.2.	Politica externă a Franței cu țările arabe	135
2.2.1.	Politica lui Mitterrand față de Palestina	140
2.2.2.	Politica președintelui Mitterrand față de Israel	145
2.3.	Politica externă a Franței față de America Latină	148
2.4.	Politica lui François Mitterrand față de Statele Unite	154
2.4.1.	O situație de spionaj încălzește relațiile dintre Statele Unite și Franța	156
2.4.2.	Relațiile dintre Statele Unite și Franța în anii '80 și începutul anilor '90	159
2.5.	Politica Franței față de URSS	168
2.6.	Politica Franței față de China	178
2.7.	Poziția Franței în contextul războiului din Golf	185
2.8.	Poziția Franței în contextul conflictului din Iugoslavia	195
2.9.	Poziția președintelui Mitterrand în conflictul din Noua Caledonie	200
	III. PROCESUL DE CONSTRUCȚIE EUROPEANĂ ÎN PERIOADA 1981 - 1995	205
3.1.	Colaborarea franco-germană – motorul construcției europene în anii '80 - '90	205
3.1.1.	Scurt istoric al relațiilor franco-germane până în anii '80	206
3.1.2.	Colaborarea franco-germană – motorul construcției europene în anii '80 - '90	210
3.1.2.1.	Cooperarea franco – germană în contextul reunificării Germaniei	224
3.1.2.2.	Reunificarea Germaniei în spiritul construcției europene	234
3.1.2.3.	Poziția Franței în contextul reunificării Germaniei conform arhivelor	239
3.1.3.	Continuarea politicii franco – germane din anii '80 și începutul anilor '90	243
3.2.	Politica externă a Franței față de Europa Centrală și de Est în contextul revoluțiilor din 1989	247
3.2.1.	Politica externă a Franței față de Polonia	249
3.2.2.	Politica externă a Franței față de Cehoslovacia	251
3.2.3.	Politica externă a Franței față de România	252
3.3.	François Mitterrand, lider al construcției europene în anii '80 și începutul anilor '90	254
3.3.1.	Relansarea construcției europene	255
3.3.2.	Aderarea Spaniei și Portugaliei	261
3.3.3.	Actul Unic European	263
3.3.4.	Jacques Delors și François Mitterrand	265

3.3.5.	Europa tehnologică în viziunea lui François Mitterrand	269
3.3.5.1.	Proiectul Eureka	269
3.3.5.2.	Proiectul ESPRIT	270
3.3.6.	Tratatul de la Maastricht	272
3.3.7.	Viziunea lui Mitterrand asupra Europei Sociale și Socialiste	276
3.3.7.1.	Europa Socială în viziunea lui Mitterrand	276
3.3.7.2.	Europa Socialistă în viziunea lui Mitterrand	279
3.3.8.	Construcția comunitară în accepțiunea lui Mitterrand	282
3.3.9.	Proiectul unei Confederații Europene	287
3.3.10.	Apărarea europeană în viziunea lui Mitterrand	289
3.3.11.	Politica Agricolă Comună (PAC)	291
3.3.12.	Liderul european François Mitterrand	294
3.3.13.	Discursul european al lui Mitterrand	298
3.3.14.	Mitterrand după Mitterrand	302
	IV – CONCLUZII	306
	V - BIBLIOGRAFIE	319
	VI - ANEXE	335

CUVINTE CHEIE: omul și președintele François Mitterrand, procesul de construcție europeană, reforme comunitare, reforme interne în Franța în anii '80 - '90, relațiile internaționale dezvoltate de Franța în anii '80 - '90.

REZUMAT

François Mitterrand reprezintă una dintre cele mai importante personalități politice ale Franței sub cea de a V-a Republică franceză, precum și una dintre cele mai importante personalități politice europene după cel de al Doilea Război Mondial.

Teza de doctorat *Epoca Mitterrand și impactul său asupra construcției europene* realizează o analiză a omului și președintelui François Mitterrand, a politicii interne și internaționale a Franței în timpul celor două mandate prezidențiale (1981 - 1995) ale președintelui Mitterrand, și mai ales a contribuției acestuia la procesul de relansare a Europei comunitare.

Principala contribuție a tezei o reprezintă stabilirea impactului epocii Mitterrand asupra procesului de construcție europeană.

INTRODUCERE

În elaborarea lucrării *Epoca Mitterrand și impactul său asupra construcției europene* am utilizat metoda *ipotetico-deductivă*. Mai exact, pornind de la premisele contribuției epocii Mitterrand la procesul de construcție europeană, am definit pe de o parte *epoca Mitterrand*, iar pe de altă parte, am identificat rolul jucat de către omul și epoca Mitterrand în relansarea procesului de construcție europeană.

Cercetarea pornește de la întrebarea: “Care a fost corelația dintre epoca Mitterrand și procesul de construcție comunitară?”, iar ipoteza care stă la baza acestei cercetări este: “Președintele Mitterrand a determinat deblocarea și relansarea construcției europene, iar epoca

Mitterrand a creat la nivel intern (în Franța) și extern (la nivel mondial) premisele necesare acestei relansări”.

Pornind de la această ipoteză se poate stabili o relație între două variabile, și anume, epoca Mitterrand și procesul de construcție europeană. În fapt, se creează legătura dintre o cauză și un efect. În acest sens, contribuția epocii și a președintelui Mitterrand la construcția europeană devine variabilă explicativă, independentă, în timp ce, accelerarea procesului de construcție comunitară devine variabilă dependentă. Dacă progresul construcției europene reprezintă propriul său indicator, contribuția epocii Mitterrand la acest progres, poate fi reflectată prin acțiunile interne, internaționale și mai ales comunitare inițiate în acest sens de către președintele francez.

De cele mai multe ori, când se face referință la construcția europeană, se are în vedere prezentul și viitorul său incert, și de foarte puține ori, în medii restrânse și specifice, istoria și esența sa. Ori, așa cum istoria a demonstrat-o de nenumărate ori, cunoscând trecutul, poți anticipa viitorul. De aceea, este indicat să se aloce o analiză mult mai amplă conjuncturii în care s-a produs procesul de construcție europeană și cu atât mai mult pilonilor și factorilor, care au contribuit la realizarea sa.

Personalitate marcantă, om de cultură veritabil, intelectual de marcă și mai ales un magistral om de stat, François Mitterrand rămâne în istoria Franței, drept reformatorul societății franceze moderne.

Printr-o serie de reforme interne marcante, de natură economică, democratică, socială sau culturală, unele dintre ele controversate, președintele Mitterrand a fost cel care a pregătit societatea franceză pentru trecerea în noul mileniu, punând bazele unei economii competitive și productive, a unei societăți democratice și liberaliste.

Pe plan internațional, președintele Mitterrand a reușit să recâștige gloria diminuată a Franței, transformând-o într-o putere regională demnă de a fi luată în considerare chiar și în contextul unui sistem bipolar, însă contribuția sa majoră, rămâne demersul de relansare și consolidare al construcției europene.

În acest sens, prin spiritul său vizionar, președintele Mitterrand a avut capacitatea și viziunea de a conduce destinul Franței, precum și pe cel al comunității europene spre zorii noului mileniu.

Convingerea sa că viitorul Franței trece prin cel al construcției europene, în contextul Războiului Rece și ulterior al noii ordini mondiale ce urma să fie stabilită, îl determină pe președintele francez Mitterrand, să inițieze și să aplice o serie de măsuri și reforme interne care să faciliteze drumul Franței în demersul său comunitar.

Dacă la nivel intern, președintele Mitterrand și guvernul de stânga au fost adesea criticați pentru linia politică urmată, mai ales în domeniul economic și cultural, pe plan internațional, președintele Mitterrand a reprezentat o personalitate emblematică în timpul Războiului Rece, un susținător al valorilor și principiilor democratice, precum și un veritabil partener de discuție pentru cea mai mare parte a statelor lumii.

Prin crezul său european, discursurile susținute în direcția relansării și consolidării procesului comunitar, și mai ales prin reformele și tratatele inițiate și susținute, președintele francez François Mitterrand, alături de alți lideri comunitari de marcă, precum cancelarul Germaniei, Helmut Kohl, va rămâne în istorie drept unul dintre părinții Uniunii Europene.

Prin urmare, *scopul tezei* a fost să analizeze în ce măsură *epoca Mitterrand* (omul, precum și politica internă și internațională a Franței sub președinția sa) a produs deblocarea și relansarea procesului comunitar.

Conform *conceptului operatoriu izolat*, aspectele legate de contribuția epocii Mitterrand la progresul comunitar sunt grupate în jurul a trei axe:

- *Dimensiunea ideologică* – crezul lui François Mitterrand în ceea ce privește necesitatea susținerii și dezvoltării comunității europene.
- *Dimensiunea ritualistă* – acțiunile concrete întreprinse de către președintele Mitterrand care au avut impact asupra procesului comunitar.
- *Dimensiunea consecințelor* – consecințele epocii Mitterrand asupra procesului de construcție europeană.

Conform *conceptului sistemic*, teza de doctorat *Epoca Mitterrand și impactul său asupra construcției europene* prezintă două componente:

- *prima componentă* a acestui concept sistemic a permis identificarea epocii Mitterrand, respectiv, omul și președintele - François Mitterrand, reformelor inițiate în Franța sub președinția sa, precum și noua viziune internațională și regională a Franței sub conducerea președintelui François Mitterrand.

- *a doua componentă* a tezei a studiat analiza impactului produs de epoca Mitterrand asupra procesului de integrare europeană.

În primul capitol, *Omul și Epoca Mitterrand* am identificat pe de o parte personajul François Mitterrand, (privit din mai multe ipostaze: omul, președintele, reformatorul stângii franceze, omul de stat, omul de cultură, etc.), iar pe de altă parte am identificat reformele inițiate în Franța în perioada 1981 - 1995, la nivel economic, social, cultural sau democratico-instituțional, precum și impactul lor asupra procesului de construcție europeană.

Atunci când istoricul studiază opera unui om care prin acțiunea sa a marcat istoria recentă a lumii, fără a analiza și personajul în sine, și mai ales contextul în care acesta a trăit și și-a desfășurat activitatea, studiul devine în mod vădit privat de elemente și detalii care au menirea de a facilita înțelegerea.

În acest caz, în vederea realizării unei analize cât mai complexe care să aibă drept obiectiv principal cunoașterea și înțelegerea acțiunii profund comunitare a lui François Mitterrand, trebuie identificate și elemente de natură personală (viața, valorile, mediul în care a trăit), care l-au determinat pe François Mitterrand să îmbrățișeze încă din 1948 doctrina comunitară.

Cercetătorul francez, Bertrand Pirat afirmă că, de-a lungul timpului s-a dezvoltat o “mitterrandolatrie”. În fața acestei concluzii, Bertrand Pirat consideră că, dincolo de rolul pe care președintele Mitterrand l-a jucat în istoria Franței și a Europei, acesta fascinează prin personalitatea sa și destinul său excepțional. În spatele acestui destin excepțional, autorul identifică două elemente defnitorii, și anume: carisma liderului politic și șansa sa istorică, fără de care François Mitterrand nu și-ar fi putut împlini acest destin.

Cadrul, mediul familial, educația primită îl conduc mai degrabă spre o formă de integrare care duce în mod natural spre conservatorismul politic, deoarece o copilărie fericită nu aduce neapărat un adolescent în opoziție cu ordinul social. Însă, caracterul său, tendința de a se opune, de a se afirma, de a se diferenția l-au condus pe François Mitterrand spre contestarea ordinului social.

Participarea activă la cel de al doilea Război Mondial, este evenimentul care îl determină pe președintele Mitterrand să vadă în procesul de construcție europeană drept o formă de evitare a acestui mare rău.

Pe 10 mai 1981, François Mitterrand este ales președinte al Republicii cu 51,8% de voturi, împotriva a 48% pentru Valéry Giscard d'Estaing.

Odată ajuns președinte, acesta îl numește prim ministru pe Pierre Mauroy, căruia îi dă 100 de zile pentru a pune în aplicare reformele anunțate în prealabil, în programul celor *110 propuneri*.

Noul guvern adoptă foarte repede măsuri structurale importante în ceea ce privește naționalizările, astfel, sectorul public ajunge să cuprindă 183 de întreprinderi.

De asemenea, legea din 3 martie 1982 privind descentralizarea prevede mari transformări în domeniul competențelor statului.

Numeroase măsuri sociale au fost implementate din 1981, precum: creșterea SMIC cu 10%, reducerea vârstei de pensionare la 60 de ani, implementarea celei de a cincea săptămâni de concediu plătit, scăderea duratei de lucru la 39 de ore pe săptămână sau majorarea alocațiilor familiale. Aceste măsuri interne au constituit o bază pentru măsurile sociale susținute de președintele Mitterrand la nivel comunitar. Astfel, încă de la primul Consiliu European la care François Mitterrand participă în calitate de președinte al Franței, acesta pledează pentru crearea unui *Spațiu Social European*.

Politica dezvoltată de socialiști ce era destinată relansării consumului, și ulterior a producției, a dezechilibrat balanța comercială deoarece importurile au crescut, ceea ce conducea la un deficit al balanței comerciale de 93.3 miliarde în 1982, iar datoria publică atinge valori de vârf. Această situație economică nefavorabilă a atins sectorul social și a crescut șomajul.

Pentru a înfrunta criza economică, programul anunțat în 1981 trebuia să fie modificat, astfel încât politica economică să-și schimbe orientarea. În acest context, Franța trece la politica de rigoare, și treptat începe să se apropie de economia de piață. Deși această măsură conduce la diminuarea inflației, șomajul a continuat să rămână o problemă critică a economiei franceze, pe tot parcursul celor două mandate prezidențiale ale lui Mitterrand.

Mai mult, când guvernul din 1983 a început să aplice planul unei economii de rigoare, concretizat în măsuri puțin populare precum: creșterea impozitelor, reducerea costurilor securității sociale, sau creșterea taxei pe carburanți, mișcări populare de protest au fost organizate în marile orașe.

În plină criză economică, în fața a trei devalorizări ale francului, președintele Mitterrand decide menținerea francului în Sistemul Monetar European, pentru ca Franța să își urmeze parcursul său comunitar.

În 1986, ca urmare a instalării unui guvern de dreapta, Franța cunoaște prima coabitare sub cea de a V-a Republică franceză. Această perioadă s-a dovedit a fi una extrem de dificilă pe de o parte din cauza situației economice, iar pe de altă parte din cauza multiplelor neînțelegeri dintre primul ministru, Jacques Chirac și președintele Mitterrand.

Noul guvern de dreapta a realizat o serie de privatizări ce au adus statului 400 miliarde de franci, însă șomajul a continuat să crească.

În 1988, în ciuda vârstei sale înaintate, a problemelor de sănătate și a eșecurilor primului său mandat prezidențial, François Mitterrand decide să candideze din nou, iar sondajele vremii îl dădeau câștigător. Câștigă aceste alegeri, în special datorită faptului că, o mare parte dintre francezi au apreciat reformele inițiate în domeniul social în timpul primului său mandat prezidențial.

De asemenea, în timpul celor două mandate ale președintelui Mitterrand societatea franceză cunoaște o serie de reforme privind drepturile femeilor, ale imigranților, liberalizarea audiovizualului și mai ales abolirea pedepsei cu moartea (într-o perioadă în care majoritatea populației franceze se opunea acestei reforme).

În acest sens, președintele Mitterrand considera că este de datoria Franței să-și însușească principiile democratice și mai mult, că este de datoria Franței să le promoveze la nivel comunitar și internațional.

Prin reformele culturale inițiate și susținute de către președintele Mitterrand, acesta a urmărit democratizarea culturii franceze, crearea unui patrimoniu național care să îmbogățească patrimoniul cultural universal și definirea identității culturale naționale și a cele comunitare. Astfel, în concepția lui Mitterrand, pentru ca Europa unită să reprezinte mai mult decât o piață comună, devenea necesar definirea identității europene și crearea unor instituții comunitare cu valențe în acest sens.

Cel de-al doilea mandat prezidențial a fost marcat în special de activitatea președintelui în ceea ce privește politica externă a Franței, precum și de activitatea sa comunitară.

Ca urmare a schimbărilor intervenite pe plan internațional, terminarea Războiului Rece, războiul din Golf, reunificarea Germaniei, destrămarea URSS, apariția noilor state foste comuniste din centrul și estul Europei, a reformelor comunitare inițiate, precum și a stării sale șubrede de sănătate, activitatea președintelui Mitterrand a fost redusă la nivel intern.

Deși pe plan intern, bilanțul celor două mandate prezidențiale ale președintelui Mitterrand încă mai înclină într-o direcție sau alta, pe plan internațional și mai ales comunitar, acest bilanț rămâne unul de excepție, contribuind semnificativ la scrierea istoriei contemporane a demersului comunitar.

În cel de al doilea capitol, *Franța. O nouă viziune internațională și regională*, am studiat anvergura internațională a Franței sub președinția lui Francois Mitterrand; mai exact, poziționarea Franței pe scena internațională în timpul Războiului Rece, precum și în noua ordine mondială stabilită ulterior, relațiile dezvoltate de către Franța cu Statele Unite, URSS, China, țările arabe, America Latină și Africa, cât și poziția Franței în contextul conflictelor vremii (războiul din Golf, conflictul israelo-palestinian, conflictul din fosta Iugoslavie, etc).

Pe plan internațional, politica externă a Franței sub președinția lui François Mitterrand s-a distins de cea a majorității puterilor occidentale. Succesele sale diplomatice i-au permis să-și conserve interesele și să câștige respect și influență în sânul comunității internaționale, în timpul Războiului Rece.

Astfel, odată cu terminarea Războiului Rece, și politica externă a Franței s-a modificat, adaptându-se noii ordini internaționale care se institua, pentru a-și menține rangul, atât în ceea ce privește dezvoltarea procesului de integrare europeană cât și față de celelalte regiuni din lume.

În timpul Războiului Rece, Franța nu s-a simțit niciodată “*în apele sale*”, deoarece într-un mediu bipolar impus, Franța și alte puteri din Europa Occidentală au fost transformate în actori de rang secund.

Pentru a-și recuceri influența internațională, generalul de Gaulle și ulterior succesorii săi printre care și președintele François Mitterrand au fost nevoiți să subordoneze influența Franței celor două superputeri.

Grație unei diplomații circumstanțiale, Franța condusă de președintele Mitterrand a știut să-și regăsească statutul internațional pe care alte state europene și-l doreau.

După căderea zidului Berlinului, politica externă a Franței sub François Mitterrand a trebuit să răspundă unor noi provocări. Astfel în contextul dezintegrării URSS, a accesului către țările din Europa de Est, și mai ales a dorinței lor de a se întoarce în marea familie europeană, Franța părea capabilă să construiască o Europă care să se întindă de la Atlantic și până la Ural.

De asemenea, dispariția amenințării reprezentată de blocul estic, în ceea ce privește securitatea europeană părea că face posibilă gestiunea autonomă a securității europene de către

statele Comunității Europene. Aceasta lăsa loc unei ipoteze conform căreia s-ar putea acționa fără forțele armatei americane și că o apărare europeană independentă ar fi în măsură să se dezvolte într-o manieră foarte facilă. Toate aceste condiții la care Franța spera în timpul Războiului Rece erau deci, a priori, reunite după 1991.

De asemenea, sfârșitul Războiului Rece a privat Franța de capacitatea sa de a exploata rivalitatea celor două superputeri. În calitatea sa de învingător al Războiului Rece și unica superputere a lumii, Statele Unite au fost din ce în ce mai determinate să își accentueze poziția hegemonică și leadership-ul mondial.

Mai mult, războiul din Golf, în 1991, a expus în mod clar politica externă a Franței unei situații și mai dificile, aceasta fiind nevoită să se alinieze unei coaliții conduse de către Statele Unite pentru a distruge forțele militare irakiene compuse mai ales din echipamentul furnizat anterior de către Franța.

Această situație a avut drept consecință, demisia Ministrului de Apărare, Jean-Pierre Chevènement, iar urmările acestui război din Golf nu au avantajat Franța. Susținându-se pe victoria obținută în acest război, Statele Unite au promovat din ce în ce mai intens ideea unui *Nou Ordin Mondial* ce rezumă, în realitate, o lume dominată de către ei.

Astfel, pentru a reechilibra politica sa față de țările arabe, Franța a trebuit să se alăture Statelor Unite și Marii Britanii în operațiunile lor de bombardamente aeriene asupra Irakului.

De asemenea, situația în Africa a ridicat numeroase probleme în politica franceză. După decolonizare, Franța și-a menținut influența tradițională în Africa, printr-o serie de legături politice, economice și militare. Cu resursele sale naturale abundente și importanța sa geostrategică, Africa francofonă a putut astfel servi drept plan secund strategic Franței conduse de către Mitterrand.

Însă, la începutul anilor '90, continentul african a putut, de asemenea, resimți consecințele sfârșitului Războiului Rece.

În 1990 și 1991, jumătate dintre statele africane au cunoscut bulversări politice, turbulențe sociale și conflicte armate. Politica economică a Franței față de Africa a cunoscut, de asemenea, o serie de dificultăți; la începutul anilor '90, francul CFA fiind supraevaluat, a contribuit astfel la stagnarea economiilor din Africa francofonă.

De asemenea, schimbarea politicii Franței față de continentul negru a fost controversată, întrucât, la summit-ul franco-african ce a avut loc în iunie 1990, președintele Mitterrand a

încurajat statele africane să urmeze procesul de democratizare. În discursul ținut în timpul conferinței de presă, președintele francez a condiționat acordarea ajutorului economic francez de democratizarea țărilor beneficiare.

Totuși, din sânul comunității europene, președintele Mitterrand pledează pentru dezvoltarea relațiilor cu țările din lumea a treia, majoritare din Africa și America Latină.

Pe de altă parte, în timpul celor două mandate prezidențiale ale lui François Mitterrand, Franța și-a conservat importante resurse diplomatice. Beneficiind de o cultură bogată și influentă, de legături vechi cu numeroase regiuni ale lumii, precum și de susținerea relativ importantă a statelor europene pe calea integrării europene și de forțe militare independente și profesioniste dotate cu capacitate convenționale și nucleare, Franța și-a recâștigat și consolidat statutul de mare putere regională.

Totuși, aceste resurse au fost relativ limitate comparativ cu obiectivele ambițioase stabilite de către Franța, la nivel internațional, în contextul unui sistem bipolar.

Politica externă a Franței a răspuns însă la câteva principii fundamentale precum: dreptul popoarelor de a se autoguverna, respectul drepturilor omului și principiile democratice, respectul statului de drept și cooperarea între națiuni. În acest cadru, Franța condusă de președintele François Mitterrand și-a menținut independența internațională, dezvoltând concomitent solidarități regionale și internaționale.

Datorită teritoriilor DOM/TOM, considerate “rămășițe” ale Imperiului colonial francez, Franța condusă de către președintele Mitterrand a putut rămâne prezentă în lumea întreagă.

În ceea ce privește relațiile întreprinse de Franța condusă de François Mitterrand cu cele două superputeri, acesta a fost capabil să joace cu grație cartea Franței în contextul Războiului Rece, încercând să consolideze poziția Franței la nivel internațional.

Acuzat a fi *atlantist*, politica demarată de François Mitterrand față de Statele Unite a fost adesea criticată de către Est.

Susținând Statele Unite în timpul crizei amplasării rachetelor Pershing, care să răspundă unei eventuale amenințări venite din partea sovietică, precum și intervenția Franței în Războiul din Golf, alături de Statele Unite, sunt câteva dovezi care pledează în favoarea unei poziții pro-atlantiste a președintelui francez.

Pe de altă parte, politica nucleară a Franței simbolizează voința sa de independență (vizând să asigure mijloacele necesare pentru a-și conduce propria politică, a-și impune voința la nivel

internațional și a nu depinde de un alt stat mai puternic). De asemenea, președintele Mitterrand a contestat hegemonia Statelor Unite în 1983, în timpul intervenției americane în insula Grenada, a ales un conducător, un militar, prieten apropiat cu președintele Fidel Castro și a condamnat Inițiativa de Apărare Strategică (Războiul stelelor), lansată de președintele american, Ronald Reagan în 1985.

Cât despre relațiile dezvoltate de către Franța față de URSS, deși acestea nu au fost substanțiale nici din punct de vedere calitativ și nici cantitativ, totuși președintele Mitterrand a fost liderul european care a pledat cel mai mult în favoarea președintelui Gorbaciov și a cauzei sale.

În concluzie, politica de consolidare a influenței pe plan internațional demarată de către președintele francez Mitterrand, contestarea hegemoniei Statelor–Unite, francofonia, și acțiunile întreprinse în vederea dezvoltării construcției europene, au permis Franței să își facă auzită vocea pe plan mondial în contextul Războiului Rece și în Noul Ordin Mondial stabilit în urma acestuia.

Cel de al treilea capitol al tezei, *Procesul de construcție europeană în perioada 1981 – 1995*, a permis analiza evoluției procesului comunitar sub impulsul dat de către președintele Mitterrand prin reformele inițiate sau susținute, precum și prin discursul său profund comunitar, și punând un accent aparte pe cooperarea franco-germană, ce a constituit motorul construcției europene în anii '80 și începutul anilor '90.

Pe plan comunitar, acțiunea europeană a lui Mitterrand a fost consolidată de cooperarea acestuia cu cancelarul R.F.G., Helmut Kohl, iar relația franco-germană devine o prioritate a politicii externe a Franței.

Motorul franco-german a reprezentat fundamentul tuturor reformelor comunitare din anii '80-'90, iar colaborarea fructuoasă dintre Mitterrand și Kohl a constituit o șansă dată relansării europene.

În 1981, când François Mitterrand este ales președintele Franței, construcția europeană se confruntă cu una dintre crizele sale cele mai grave: după 1979, de la data creării S.M.E. (Sistemului Monetar European) și prima alegere în sufragiu universal în Parlamentul European, niciun alt progres nu a mai fost înregistrat. Mai mult, nicio perspectivă politică comunitară nu părea să se prefigureze. O serie de constrângeri de natură tehnică se acumulează: excedente structurale privind produsele lactate, plafonarea PAC (Politicii Agricole Comune), finanțarea programelor mediteraneene, Marea Britanie blochează timp de 3 ani orice decizie comunitară,

refuzând să mai participe la bugetul comunitar, iar lărgirea comunității de la 10 la 12 membrii cu Spania și Portugalia, era de asemenea blocată de către Franța, prin vocea președintelui M. Giscard d'Estaing care a respins calendarul prevăzut pentru integrarea Spaniei.

Criza europeană era dublă, deoarece pe lângă criza comunitară propriu-zisă, există o criză a societăților Europei Occidentale: aceste state au depășit efectul progresiv al miracolului economic din anii '60, iar revoluția numerică găsește nepregătită industria europeană, conducând astfel spre mari restructurări industriale. De asemenea, cele două șocuri petroliere, creșterea costurilor de producție, scăderea bruscă a cererii internaționale au exacerbât concurența între economiile comunitare, alterând eforturile de solidaritate comunitară.

În acest context, în 1983, după două devalorizări de proporții, François Mitterrand este pus în fața unei situații critice: acesta trebuie să decidă dacă va scoate francul din Sistemul Monetar European, pentru a salva economia franceză, sau să îl mențină, aplicând o politică economică de maximă rigoare și austeritate. Mitterrand preferă a doua alternativă, pentru a dovedi celorlalți membri ai Comunității europene, devotamentul asumat de către Franța față de aceasta. Prin acest act, el ancorează definitiv angajamentul european în inima politicii de guvernământ socialiste.

În 1984, François Mitterrand deținând președinția CEE (Comunitatea Economică Europeană), împreună cu Helmut Kohl, cancelarul R.F.G., reușesc să soluționeze în cadrul Summit-ului de la Fontainebleau problemele stringente, care blocau procesul comunitar precum: reglementarea constrângerilor cu Marea Britanie ce vizau contribuția acesteia la bugetul comunitar, creșterea resurselor proprii (TVA-ul crește de la 1 la 1,4%), reforma PAC și crearea unui cabinet de experți care să se ocupe de reforma instituțiilor europene. De asemenea, 16 dosare importante vizând agricultura, industria, instituirea programului european de cercetare *Esprit*, fondurile structurale, extinderea CEE spre sud, au fost soluționate în 1984 sub Președinția franceză.

În fața acestui blocaj, François Mitterrand a acționat în doi timpi: mai întâi soluționează constrângerile ce blocau CEE, apoi relansează procesul de construcție europeană prin mai multe reforme. Această strategie îi conferă lui Mitterrand *statutul de lider al Comunității europene*.

Deși declară că susține personal proiectul *Spinelli* privind crearea unui *Europe politice*, François Mitterrand se angajează ulterior în susținerea *Actului Unic European*, care contribuie semnificativ la relansarea construcției europene, întrucât acesta prevedea crearea Pieței Unice Europene și reforma instituțională.

În 1985, François Mitterrand susține proiectul *Eurêka* (proiect comunitar ce viza cooperarea tehnologică).

De asemenea, aderarea Spaniei și a Portugaliei la CEE se datorează în mare parte lui Mitterrand, care joacă rolul de catalizator între poziția Marii Britanii și a celorlalte state comunitare.

În 1989, la Consiliul European de la Strasbourg, CEE sub impulsul celor doi lideri europeni, Mitterrand și Kohl, este fixată data primei Conferințe Interguvernamentale privind Uniunea Economică și Monetară, iar în aprilie 1990, este convocată o a doua conferință vizând crearea unei *Europe politice*.

În contextul evenimentelor produse în Europa de Est în anul 1989, François Mitterrand își exercită din nou rolul de leader comunitar respectiv pilon al construcției europene. În această perioadă, Mitterrand este animat de convingerea că soarta Europei este mai legată ca oricând de soarta Germaniei, și prin urmare, acceptarea Germaniei reunificate în sânul Comunității europene, devine un imperativ pentru o coeziune și o integrare politică comunitară, atâta timp cât aceasta respectă interesele și preocupările tuturor europenilor (de pildă, recunoașterea frontierelor cu Polonia).

Prin urmare, strategia lui Mitterrand la începutul anilor '90 a fost ca, în fața schimbărilor produse în Europa de Est, să contrapună o accelerare a colaborării cu Germania și cu celelalte state membre la nivel economic și politic.

Astfel, la începutul anilor 90', François Mitterrand lansează proiectul unei *Confederații Europene* și sugerează comunității europene să încheie cu noile democrații est-europene, acorduri variate, în cercuri concentrice, cu grade diferite de integrare/aderare.

Totuși, cea mai mare realizare a tandemului Mitterrand – Kohl, rămâne Tratatul de la Maastricht care a permis crearea Uniunii Economice și Monetare (introducerea Euro), a Politicii Externe și de Securitate Comună, a cetățeniei europene și care a dat vocație politică Comunității europene prin transformarea sa într-o *Uniune Europeană*.

François Mitterrand supune Tratatul de la Maastricht unui referendum, la care 51,05% dintre francezi votează favorabil, se angajează public în susținerea lui și prevede chiar să demisioneze în cazul în care Franța ar respinge acest Tratat.

Mai mult, președintele Mitterrand consideră că prin Uniunea Economică și Monetară (UEM), Europa comunitară devine o putere economică și comercială, unită monetar, activă pe plan

internațional, iar acest pas este natural și necesar într-o piață unică, deoarece în lipsa unei UEM, pe piața unică ar fi dominat anarhia și concurența ilicită.

Deși susține aderarea Austriei, Finlandei și a Suediei la U.E., în 1993, precum și deschiderea negocierilor cu mai multe state din Europa Centrală și de Est, în 1994, Mitterrand consideră că, în primă fază se impune o reformă a Comunității europene, pentru ca aceasta să fie ulterior pregătită în vederea unor noi extinderi.

În 1994, referitor la noile state din Europa Centrală și de Est, doritoare să devină membre U.E., Mitterrand considera că aceste țări au nevoie de încă 10-15 ani pentru a putea adera, ceea ce s-a și întâmplat.

Spre sfârșitul celui de al doilea mandat prezidențial, François Mitterrand contribuie la realizarea unei reforme comunitare deosebit de importantă, și anume, Europa socială, concretizată într-o Chartă socială, adoptată de către toate statele membre CEE cu excepția Marii Britanii, care prevedea un acord al acestora asupra politicii sociale – armonizarea normelor sociale, fiind anexat Tratatului Uniunii Europene. Mitterrand considera că, o Europă socială, va fi capabilă să rezolve problemele cetățenilor ei, cum ar fi șomajul, însă rolul primordial în acest sens revine tot politicilor sociale naționale.

De asemenea, Mitterrand a avut o poziție constantă de susținere a politicii de apărare comunitară. European convins, pledează încă din 1948, pentru o politică de apărare europeană și suportă cu greu ideea unei tutele americane în domeniul militar european.

Prin urmare, prin acțiunile și politicile europene inițiate, François Mitterrand devine personajul cheie al procesului de construcție europeană din anii '80-'90 concentrându-și discursul politic spre două mari direcții: prima direcție vizează ideea conform căreia Europa trebuie să se unească pentru a supraviețui, iar cea de a doua, viza faptul că viitorul Franței trebuie să se înscrie în acest orizont. Astfel, dacă pentru De Gaulle, construcția europeană reprezenta o opțiune, pentru Mitterrand devine o necesitate istorică pentru a evita repetarea răului absolut reprezentat de cele două Războaie Mondiale.

În ultimul său discurs în fața Parlamentului European, din 1995, François Mitterrand atrage atenția asupra faptului că naționalismul înseamnă război și că este de datoria comunității europene să asigure pacea pe continent.

Cât privește rolul asumat de către Franța în cadrul acestei construcții, în 1994, Mitterrand amintește poporului francez să nu separe niciodată grandoarea Franței de construcția europeană,

după ce în 1988, președintele lansa sloganul: “*Franța este patria noastră, Europa este viitorul nostru*”¹.

Prin urmare, această teză de doctorat urmărește aspecte esențiale ale personalității președintelui François Mitterrand și ale operei sale politice interne și internaționale, în special comunitare, care stau drept mărturie a spiritului său european și mai ales al angajamentului său comunitar.

¹Jean, Musitelli, *Mitterrand l'Européen*, Institut François Mitterrand, Lettre n° 8, 2 iunie 2004.